

УДК 330.8

В.М. Феценко

**ВИДАТНА ДОСЛІДНИЦЯ УКРАЇНСЬКОЇ
ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ***(До 90-річчя від дня народження доктора економічних наук,
професора Л.Я. Корнійчук)**У статті окреслено життєвий шлях та творчий внесок у розвиток економічної думки України доктора економічних наук, професора Людмили Яківни Корнійчук.*

У листопаді 2014 р. виповнюється дев'яносто років від дня народження відомого українського вченого, однієї з найавторитетніших дослідниць історії економічної думки, доктора економічних наук, професора Людмили Яківни Корнійчук. Сумно визнавати, що вона, маючи великі плани на майбутнє, не дожила до свого ювілею всього чотири місяці.

Тому напередодні ювілейної дати є потреба згадати і вшанувати Людмилу Яківну як глибокого і плідного науковця, автора понад ста наукових публікацій, вимогливого і доброзичливого викладача, громадянина й патріота, Людину з великої літери: мудру, відповідальну, чуйну та щедру на добро.

Народилася Л.Корнійчук 10 листопада 1924 р. у м. Харкові у сім'ї службовця. 1944 року стала студенткою першого набору щойно створеного економічного факультету Київського державного університету ім. Т.Г.Шевченка, який закінчила з відзнакою у 1949 р. за спеціальністю «Політична економія».

Становлення Л.Я.Корнійчук як науковця розпочалося в Інституті економіки АН УРСР. Саме там після закінчення аспірантури вона захистила дисертацію «Завершення колективізації сільського господарства західних областей України» (1953), отримавши науковий ступінь кандидата економічних наук. Під час навчання в аспірантурі та протягом перших років праці у відділі історії народного господарства були опубліковані історико-економічні дослідження Л.Я.Корнійчук, які поклали початок її глибокого наукового інтересу до вітчизняної економічної думки.

Упродовж 1950-х – першої половини 1960-х років в Інституті економіки АН УРСР силами відомих вчених В.Теплицького, В.Жученка, Л.Корнійчук, С.Злупка, Є.Шаблій та ін. велися дослідження в галузі історії народного господарства та економічної думки України. За участю Л.Корнійчук була опублікована низка колективних праць, які й сьогодні не втратили свого наукового значення, зокрема такі: «Нариси з історії економічної думки на Україні» (1956), «Економічні погляди С.А.Подолинського» (1958), «З історії економічної думки на Україні» (1961), «Туган-Барановський М.І.» (1963), «Червінський П.П.» (1964) та інші [1].

Ці наукові розвідки стали теоретичним підґрунтям досліджень з історії економічної думки України наступними поколіннями вчених-економістів. В сучасній фаховій літературі зазначений період (1950-і – перша половина 1960-х років) характеризується як період відновлення наукового інтересу до вітчизняної економічної думки та етап суттєвої активізації досліджень в галузі історико-економічного аналізу.

Науковим працям Л.Я.Корнійчук, підготовленим на широкому тлі першоджерел та архівних матеріалів, притаманні такі риси як: глибина аналізу, логіка викладу матеріалу, виваженість і обґрунтованість оцінок, толерантне ставлення до позиції опонента та любов до історії рідної країни. Підтвердженням цієї тези став захист докторської дисертації дослідниці «Суспільно-економічна думка на Україні в 70-х рр. XIX ст.» (1972), яка була присвячена українській економічній думці [2].

Наукова діяльність Людмили Яківни протягом більш ніж 50-річного періоду успішно пов'язувалася з педагогічною діяльністю. З 1962 р. вона – доцент, професор, потім завідувач

кафедри політичної економії планово-економічних факультетів (1979–1988 рр.) Київського інституту народного господарства (нині КНЕУ імені Вадима Гетьмана). Понад півстоліття вона викладала «Політичну економію», «Історію економічних учень», «Історію економічної думки України». На її змістовних та цікавих лекціях зросли й збагатили свій світогляд тисячі студентів, згадуючи і сьогодні вимогливість професора Л.Я.Корнійчук та вміння в доступній формі передавати знання студентській молоді.

Працю викладача Людмила Яківна вміло поєднувала з активною науково-організаторською діяльністю (під її науковим керівництвом захищено 18 кандидатських і 2 докторські дисертації), роботою з удосконалення структури і логіки курсу історії економічних учень, розробкою концепції та змісту нормативної програми з історії економічної думки України. Вона активно займалася громадською діяльністю. Впродовж багатьох років Л.Я.Корнійчук була членом, а потім головою спеціалізованої вченої ради з захисту дисертацій, входила до складу редакційних колегій міжвідомчих збірників наукових праць «Питання політичної економії», «Історія народного господарства та економічної думки України», була членом наукового товариства імені С.А.Подолінського.

Після відновлення державної незалежності України Людмила Яківна виступила в числі авторів одного з перших навчальних посібників «Історія економічної думки України» (1993) [3]. У 1999 р. за редакцією Л.Я.Корнійчук було видано підручник «Історія економічних учень». За її участю також підготовлено й опубліковано підручник «Історія економічних учень» (2001) та навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни «Історія економічних учень» (2002) [4]. Навчальним посібником нового покоління можна вважати один із останніх опублікованих посібників Л.Я.Корнійчук «Історія економічної думки України» (2004), в якому проведено глибокий аналіз розвитку економічної думки України від найдавніших часів до кінця ХХ ст., розглянуті економічні питання в друкованих джерелах Київської Русі, козацько-гетьманської доби, проаналізована економічна думка радянського періоду тощо [5]. Посібник базується на широкій джерельній базі із залученням архівного матеріалу, моногра-

фічної літератури, періодичних видань тощо. Тільки іменний покажчик, підготовлений дослідницею, налічує близько 700 позицій, а список літератури, що подається в кінці кожного розділу, відповідно нараховує кілька десятків найменувань.

У передмові Людмила Яківна з пошаною згадала вчених, які були причетні до відновлення наукового процесу щодо вивчення історії економічної думки України та висвітлення її з нових методологічних засад, окреслила власне дослідницьке поле, включивши до нього, окрім загальноновизнаних речей, праці представників української діаспори, а також наукові розробки економістів, що працювали за межами України, але визнавали себе українцями.

Кожний розділ «Історії економічної думки України» несе в собі авторське бачення досліджуваних подій, їх аргументовану оцінку та розкриття з позицій зв'язку з сучасністю. Вагомо і змістовно, в контексті розвитку світової економічної теорії, представлена в ньому українська економічна думка другої половини ХІХ – початку ХХ ст. На багатому дослідницькому матеріалі розглянуто погляди провідних науковців зазначеного періоду, зокрема М.Бунге, І.Вернадського, О.Білимовича, М.Зібера, Д.Піхна, Є.Слуцького, М.Тугана-Барановського, Г.Цехановецького, М.Яснопольського та інших. Розкрито зміст окремих шкіл та напрямів економічної думки України, в тому числі Київської психологічної школи політичної економії, класичного напрямку економічної думки, української школи фізичної економії та відомої школи українських кооператорів (М.Балліна, С.Бородаєвського, М.Левитського, Б.Мартоса та ін.).

Важливим аспектом дослідження професора Л.Я.Корнійчук стало розкриття наукового внеску українських економістів до скарбниці світової економічної теорії. Вона акцентувала увагу читача, зокрема, на теоретичному доробку всесвітньо-відомого вченого М.Тугана-Барановського, його кон'юнктурній теорії грошей як теоретичному підґрунті можливості регулювання цінності грошей у ринковій економіці; теорії економічних циклів вченого, яка справила величезний вплив на подальші наукові розробки цієї проблеми у вітчизняній та світовій економічній думці; соціальної теорії розподілу; теорії цінності, кооперації тощо.

Ґрунтовно проаналізовано в посібнику науковий доробок економіста-математика Є.Слуцького, особливо його теорія «граничної корисності», яка до недавнього часу була недоступною як для науковців, так і для пересічного читача; теорія циклічності, що увібрала в себе, окрім економічного аналізу, положення та висновки теорії ймовірностей, аналізу стохастичності та коефіцієнтів кореляції. На цій основі, зазначала Л.Я.Корнійчук, вченим був створений новий метод аналізу циклічності з можливістю, зокрема, моделювання складних економічних процесів. Він був високо оцінений вітчизняними і зарубіжними вченими. Дослідниця розкрила також заслуги Є.Слуцького в розвитку математичної статистики, заснуванні нової науки – праксеології, вплив ученого на розвиток економетрики у двох важливих напрямках: теорії поведінки споживача та аналізі числових рядів.

Крізь призму необхідності формування сучасних наукових основ державної регіональної соціально-економічної політики розкриті у посібнику погляди М.Яснопольського – засновника першої у світі школи територіальної фінансової економетрії, який на основі аналізу доходів і витрат територіальних бюджетів зробив важливі висновки щодо економічного розвитку відповідних районів.

Вагомим внеском у розвиток світової економічної думки, на думку Л.Я.Корнійчук, стало створення української школи фізичної економії. Її теоретичні, світоглядні основи, започатковані С.Подолинським і розвинуті В.Вернадським та М.Руденком, повинні стати умовою подолання кризи сучасної економічної науки. А для цього необхідне відродження досліджень проблем фізичної економії та подальший розвиток її концептуальних засад.

Означені проблеми, а також питання сталого розвитку, зв'язок економіки з навколишнім середовищем, сутність енергетичної теорії С.Подолинського цікавили професора Л.Я.Корнійчук в останні роки її життя. Як фахівець, розуміючи їхнє планетарне значення, вона ініціювала проведення двох міжнародних науково-практичних конференцій із вказаних питань (2000, 2009), виступила с циклом статей з проблем сталого розвитку, які відкрили ще одну грань наукових інтересів Людмили Яківни [6].

Своїми особистісними якостями та плідною науковою працею Л.Я.Корнійчук зробила гідний внесок у скарбницю української історико-економічної науки та розвиток вітчизняної економічної освіти. Визнанням наукових, педагогічних і громадських заслуг професора Л.Я.Корнійчук стали її високі державні нагороди та відзнаки. Зокрема, вона нагороджена нагрудними знаками «За відмінні успіхи в роботі» (1976), «Відмінник освіти України» (1996), «Дипломом Лауреата нагороди Ярослава Мудрого» (1996), орденами «Знак пошани» (1981), «Трудового червоного прапора» (1986), «Княгині Ольги III ступеня» (2001) та шістьма медалями.

Сьогодні, напередодні ювілею, поряд зі смутком від втрати дорогої людини, є ще й почуття гордості від того, що довелося жити, працювати поряд з Людмилою Яківною, вчитися у неї мудрості, доброзичливості, любові до науки, патріотизму та іншим чеснотам, якими щедро наділила її природа. У передмові до свого посібника Л.Я.Корнійчук зазначала, що історія економічної думки України ще має бути написана. Очевидно, що науковий внесок Людмили Яківни у розвиток вітчизняної та світової економічної думки також ще має бути вивчений, осмислений та належно відображений в історико-економічній літературі її учнями та послідовниками.

Праці з наукового доробку професора Л.Я. Корнійчук

1. Нариси з історії економічної думки на Україні / АН УРСР, Ін-т економіки; відп. ред. Д.Ф. Вірник. – К., 1956; 3 історії економічної думки на Україні / Ред. кол. Теплицький В.П., Корнійчук Л.Я., Шаблій Є.А. – К. : Вид-во АН УРСР, 1961; Економічні погляди С.А. Подолинського: [монографія] / Л.Я. Корнійчук, І.М. Мешко; АН УРСР, Ін-т економіки. – К., 1958; Туган-Барановський М.І. / Л.Я.Корнійчук // Українська Радянська Енциклопедія : [у 17 т.] / голов. ред. М.П. Бажан. – К. : Голов. Ред. УРЕ, 1963. – Т. 14. – С. 582–583; Червінський П.П. / Л.Я. Корнійчук // Українська Радянська Енциклопедія : [у 17 т.] / голов. ред. М.П. Бажан. – К. : Голов. Ред. УРЕ, 1963. – Т. 16. – С. 96.
2. Корнійчук Л.Я. Суспільно-економічна думка на Україні в 70-х роках XIX ст. – К. : Вид-во Київ. ун-ту, 1971. – 253 с.

3. Історія економічної думки України : навч. посібник / Р.Х. Василюєва, Л.П. Горкіна, Л.Я. Корнійчук та ін. – К. : Либідь, 1993. – 272 с.
4. Історія економічних учень : підручник / Л.Я. Корнійчук, Н.О. Татаренко, А.М. Поручник та ін. ; за ред. Л.Я. Корнійчук, Н.О. Татаренко. – К. : КНЕУ, 1999; Історія економічних учень : підручник / Л.Я. Корнійчук, Н.О. Татаренко, А.М. Поручник та ін. ; за ред. Л.Я. Корнійчук, Н.О. Татаренко. – К. : КНЕУ, 2001. – 564 с. ; Історія економічних учень : навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Л.Я. Корнійчук, Г.Ю. Кирилова, Н.О. Татаренко, С.Б. Погорелов. – К. : КНЕУ, 2002. – 284 с.
5. Корнійчук Л.Я. Історія економічної думки України : навч. посібник. – К. : КНЕУ, 2004. – 431 с.
6. Корнійчук Л., Шевчук В. Сталий розвиток і глобальна місія України // Економіка України. – 2009. – № 4. – С. 4–13; № 5. – С.4–14 ; Теоретичні основи реалізації концепції сталого розвитку / Л. Корнійчук // Економіка України. – 2010. – № 2. – С. 72–83.

Транслітерований список джерел

1. Narisy z istorii' ekonomichnoi' dumky na Ukrai'ni / AN URSSR, In-t ekonomiky; vidp. red. D.F. Virnyk. – K., 1956; Z istorii' ekonomichnoi' dumky na Ukrai'ni / Red. kol. Teplyc'kyj V.P., Kornijchuk L.Ja., Shabl'ij Je.A. – K. : Vyd-vo AN URSSR, 1961; Ekonomichni pogljady S.A. Podolyns'kogo : [monografija] / L.Ja. Kornijchuk, I.M. Meshko; AN URSSR, In-t ekonomiky. – K., 1958; Tugan-Baranovs'kyj M.I. / L.Ja. Kornijchuk // Ukrai'ns'ka Radjans'ka Encyklopedija : [u 17 t.] / golov red. M.P. Bazhan. – K. : Golov. Red. URE, 1963. – T. 14. – S. 582–583; Chervins'kyj P.P. / L.Ja. Kornijchuk // Ukrai'ns'ka Radjans'ka Encyklopedija : [u 17 t.] / golov. red. M.P. Bazhan. – K. : Golov. Red. URE, 1963. – T. 16. – S. 96. [in Ukrainian]
2. Kornijchuk L.Ja. Suspil'no-ekonomichna dumka na Ukrai'ni v 70-h rokah HHH st. – K. : Vyd-vo Kyi'v. un-tu, 1971. – 253 s. [in Ukrainian]
3. Istorija ekonomichnoi' dumky Ukrai'ny : navch. posibnyk / R.H. Vasyl'jeva, L.P. Gorkina, L.Ja. Kornijchuk ta in. – K. : Lybid', 1993. – 272 s. [in Ukrainian]
4. Istorija ekonomichnyh uchen' : pidrichnyk / L.Ja. Kornijchuk, N.O. Tatarenko, A.M. Poruchnyk ta in. ; za red. L.Ja. Kornijchuk, N.O. Tatarenko. – K. : KNEU, 1999; Istorija ekonomichnyh uchen' : pidrichnyk / L.Ja. Kornijchuk, N.O. Tatarenko, A.M. Poruchnyk ta

- in. ; za red. L.Ja. Kornijchuk, N.O. Tatarenko. – K. : KNEU, 2001. – 564 s. ; Istorija ekonomichnyh uchen' : navch.-metod. posibnyk dlja samost. vyvch. dysc. / L.Ja. Kornijchuk, G.Ju. Kyrylova, N.O. Tatarenko, S.B. Pogorjelov. – K. : KNEU, 2002. – 284 s. [in Ukrainian]
5. Kornijchuk L.Ja. Istorija ekonomichnoi' dumky Ukrai'ny : navch. posibnyk. – K. : KNEU, 2004. – 431 s. [in Ukrainian]
6. Kornijchuk L., Shevchuk V. Stalyj rozvytok i global'na misija Ukrai'ny // Ekonomika Ukrai'ny. – 2009. – № 4. – С. 4–13; № 5. – С.4–14 ; Teoretychni osnovy realizacii' koncepcii' stalogo rozvytku / L. Kornijchuk // Ekonomika Ukrai'ny. – 2010. – № 2. – С. 72–83. [in Ukrainian]

Одержано 28.08.2014 р.